

Nyhedsbrev, SN 98, Juni 2015

Foreningen Svend Gønge

Stiftet onsdag den 12. juni 2008

Pro honore patriae

Foreningen Svend Gønge

Møllergaarden 3,
4750 Lundby
Tlf.: 6130 1004

goenge@syvsogne.dk

www.syvsogne.dk

Bestyrelse:

Formand:
Peter Sten Hansen

Næstformand:
Jens Hallqvist

Kasserer:
Jens Hallqvist

Sekretær:
Jens Beck

Øvrige bestyrelsesmed-
lemmer:

Ingegerd Riis
Gunnar Stobbe
Chris Hermansen
Ole Ib Hansen

Redaktion på SN:
Peter Sten Hansen,
(ansv. havende)
Jens Beck.

svendgoengepoulsen@gmail.com

[Oversigt over vore
ambassadører.](#)

Kongens Taarnmænd

En Beretning om Christian d. 4.s Spillemand.

Naar man beskæftiger sig med den gamle Spillemands Historie, deriblandt ogsaa den privilegerede Spillemand - Stadsinstrumentisten -, finder man de første egentlige Emner under Frederik d. 2. Det var dog først under Christian d. 4., at Musikken i instrumental Form begyndte at faa Betydning i Danmark. Kongen havde paa sine Slotte fastansatte Instrumentister (ogsaa kaldet Taarnmænd eller Taarnblæsere), der skulde varetage Tjeneste, hvor Kongen havde sin Hoflejr.

I en Skrivelse af 1585 til Gert Rantzov - Lensmanden paa Kronborg Slot - hedder det, at Kongen vilde have nogle særlige Spillemand paa Kronborg. Rantzov havde derefter anholdt fem Spillemand, som var kommen did, og indtil han kunde faa underrettet Kongen derom, var han blevet enig med dem om, at hver aarlig skulde have 20 Dalere i Løn og desuden en sædvanlig Hofklædning og Kost paa Slottet.

Kongen befaler ham derefter at antage de fem Spillemand paa nævnte Vilkaar, hvis de, hedder det i Skrivelsen, ere bedre end de Husmænd, som nu ere paa Slottet, og er gode for det, de giver sig ud for at være.

Spillemandene maa have været til Kongens Tilfredshed, idet der 1586 bliver givet Bestalling til Slottets fem Taarnmænd til, at de maa bruge deres Instrumenter som rette Taarnmænd bør. Deres Løn, hedder det, vil være at udrede af Tolden.

Disse Taarnmænd havde deres faste Ophold paa Slottet og skulde daglig til bestemte Tider blæse fra Slottets Taarne foruden anden Tjeneste. Det hedder saaledes Aar 1627 i en Bestalling for Taarnblæser Joakim Blir og hans fire Svende som Taarnmænd paa Kronborg Slot: De skal være forpligtiget til Aften og Morgen til bestemte Tider, før Middagsmaaltid og Aftensmaaltid, og ellers naar Kongen lader dem tilsige, at opvarte med deres Instrumenter og Spil mod en aarlig Besoldning (Løn) af 80 Dalere. Og, hedder det derefter: Det skal være dem og ellers ingen andre tilladt med deres Svende at spille ved Bryllupper eller Værtskaber, som udi Lenet holdes; dog skulde de tilforn give det tilkende for Lensmanden paa Slottet. I Tilfælde af Lovovertrædelse var de Krigsretten paa Kronborg undergivne.

Disse udvidede Rettigheder har de nævnte Taarnmænd maaske ikke opfyldt tilfredsstillende. I hvert Fald faar de en Konkurrent, idet der 1631 blev udstedt et aabent Brev om, at Orgelmesteren i Helsingør frit maa lade sig bestille til Bryllupper og Værtskaber og bruge sit Instrument, dog at Kirketjenesten ikke forsømmes derved, uanset at Taarnmændene paa Kronborg Slot har Privilegium paa at

lade sig bruge i Købstæderne: Helsingør, Helsingborg, Landskrona og i Hillerød, paa Frederiksborg Slot, da Orgelmesteren ikke er at regne blandt de Spillemand, som nævnte Privilegium angaar.

Det kan maaske være af Interesse at høre lidt nærmere om Kongens Musikanter, hvorledes Livet formede sig for Christian IV.s Spillemand. Det hedder saaledes Aar 1597 i en Bestalling for Hans Kirckhoff og hans fire Svende som Taarnmænd paa Københavns Slot: De skal lade sig bruge med deres Instrumenter og Spil og daglig gøre følgende Tjeneste: Om Morgenen Kl. 5 skulde de blæse i deres Instrumenter, Kl. 10 slet skulde de blæse i Trompeterne og straks efter lege paa Instrumenterne. Men naar Kongen selv er til Stede, og Kongens egne Trompetere blæser til Bords, skulde de alene opvarte med deres Instrumenter, men ikke bruge Trompeterne. Naar Kl. er 7 om Aftenen skulde de vare paa deres Instrumenter til »Godnat«. Iøvrigt til enhver Tid, naar Kongen befalede det.

Det saa ikke altid allerbedst ud for hine Tidens Musikanter, men man ser dog, at Kongens Naade ogsaa kunde naa disse, naar de var i Betryk. Gang paa Gang ser man, at Kongens Instrumentister bønfalder om at maatte faa det Hus kvit og frit paa Østergade eller Kongensgade, da de ingen Bolig havde. Kongen lover lige saa ofte at gøre, hvad gøres kan, og gør det ogsaa, saa snart noget bliver ledigt.

Gang paa Gang ser man, at Kongens Musikanter er i Nød for Penge, og at Kongen ogsaa her hjælper sine Spillemand. Aar 1622 faar en af Taarnblæserne et Aars Besoldning paa Haanden til at købe de Instrumenter, som han behøver i sin Bestalling. Dog skal han sætte nødvendig Borgen derfor. Ofte faar de Laan paa deres Besoldning til senere Afkortning.

At Kongen ikke altid var saa streng med Tilbagebetalingen, ser man af følgende:

Aar 1601 faar Rigets Rentemester Ordre til at eftergive Trommeter Jacob Jürgens de 150 Dalere, som han skylder Kongen (Trommeter var ogsaa en af Datidens Benævnelser for Instrumentister). En anden Musikant, Frederik Trommeter, som Kongens Fader havde ladet lære at blæse i Trompet, og som nu af Kongen er forskrevet udenlands for at øve og forfremme sin begyndte Kunst, faar af Kongen foræret en Sum Penge dels til at købe Trompet for, dels til Klæder og Tærepeng.

Ogsaa fra Frederiksborg Slot hører man om Kongens Spillemand. Aar 1622 bliver der givet Bestalling til en Trompeter til en Løn af 74 Kurantdalere samt 8 Dalere om Maaneden i Kostpeng og til en Fiolinist 110 Dalere og 20 Dalere i Kostpeng at udbetale af Rentemesteren.

Aar 1597 berettes fra Frederiksborg, at Trommeterne Fridts og Jockum Møller hver faar 50 Dalere til Laan af Kongen paa deres Besoldning.

Videre hedder det samme Aar fra Frederiksborg i et aabent Brev til Thomis Seefeld, der en Tid lang har tjent Kongen som Instrumentist, men nu er forløvet (afskediget) af Tjenesten, at han herefter skal oppebære følgende aarlig Genant (Underhold, Løn) af Københavns Slot: 1 Td. Rug, 1 Td. Malt, 1 Okse, 1 Td. Sild, 1 Fjerd. Smør, 2 Lispd. Bergenfisk og 2 fede Svin til Hjælp til Underhold.

Ogsaa naar det paa anden Maade kneb for Spillemandene, tyede disse til Kongens Hjælp. Det hedder saaledes Aar 1631: Kongen har bevilget Maules Maxi, Kongens Harpenist, hvis

Hustru er kommen nogle Uger for tidligt, at han maa forskaanes for aabenbart Skrifte, men skal staa hemmeligt Skrifte og der alvorligt og af Hjertet bekende sine Synder.

Christian IV var selv meget musikalsk og søgte gerne at indføre god Musik til Landet, understøttede ofte danske Musikanter, der viste Evne og Vilje, ogsaa ved at sende dem til Udlandet, og han skyede ingen Udgifter ved at underholde et stort Antal Instrumentister og Sangere.

Som øverste Kapelmester for Kongens eget Kapel, og som Lærer for Kongens Instrumentister nød fremragende udenlandske Kunstnere altid en særlig Gunst, og denne Post var som Regel besat med en Udlænding. Kongen skænkede ofte disse rige Gaver. Et Bevis herpaa fremgaar af en Skrivelse til Hofmesteren Aar 1599:

Da Kongen vil give den Kapelmester i Venedig, som lærer Kongens Sangere og Instrumentister, en Kæde paa 150 Kroner med Kontrafej i, skal Hofmesteren lade en saadan Kæde lave og siden sørge for, at den bliver sendt ud med de Flensborger-Købmænd. (Denne Kapelmester er ogsaa betegnet som Komponist, hed Giovanni Gabrieli og levede fra 1557-1612).

Under Krigen med Sverige foretog Kongen store Indskrænkninger paa Musikkens Omraade. Kuriøst ser man ogsaa senere, 1627, i et Brev til Just Høg om indtil videre kun at lade Fægtemesteren og Berideren paa Sorø Akademi faa 500 Rdl. aarlig. Hvis han saa synes, kan han aftakke og afskaffe Dansemesteren og Fiolinisten. Her synes det ogsaa særlig at skulle gaa ud over Spillemanden.

De heri omtalte »Kongens Taarnmænd« glider imidlertid atter ud af Sagaen i Christian IV.s sidste Regeringsaar, og derefter forekommer i Slutningen af det 17. Aarhundrede den egentlige Stadsinstrumentist eller »Stadsmusikanten«.

Lauritz Hansen 1953

Også denne artikel er fundet frem fra arkiverne af John Gravesen . Tak for det!

Så har vi modtaget 26. maj 2015 pr. mail:

Hej Vänner i Lundby och Broderlandet i Väster!

Det är alltid lika trevligt med Era meddelanden och i Cederborg Sällskapet värdesätter vi mycket utbytet mellan våra föreningar. Vi arrangerade Världsbokens dag den 23 april varvid vi hade ett föredrag om den odödlige snapphanen Göingehövdingen Svend Povelsen och jag bifogar ett referat i vår lokala tidning Norra Skåne där vi även gör lite reklam för Föreningen Svend Gönge och Er "hjalte". Notera bilden av Göingehövdingen från kyrkbacken vid

Verums kyrka där de stolta danska dragonerna och även Kong Kristian var närvarande vid invigningen.

Med de bästa hälsningar från Osby i Göinge
K G Jonsson

Sekreterare för Cederborg Sällskapet

VÅRA FÖRENINGAR

Cederborg Sällskapet har även i år deltagit i arrangemanget av Världsbokdagen vilket är ett årligen återkommande litterärt evenemang. Detta ägde rum på Hembygdssparkens Café där ett flertal såväl medlemmar som övriga intresserade fick lyssna till historikern Tor Flensmarck som berättade om Skånska kriget under rubriken Den odödliga snapphanen. Han uppehöll sig då främst kring Göingehövdingen vilken inspirerat flera författare bland annat C. Aug. Cederborg och Carit Etlar till klassiska romaner. Flensmarck berättade i ord och bild om den odödliga Göingehövdingens tidiga år och födelse i Verum, hans verksamma liv som dragonvärvare i Nederländsk tjänst, som dansk drabant

Göingehövdingen i Verum.

ARKIVBILD

och borgare i Knäred, som dragonkapten i Ängelholm och i Köpenhamn för att slutligen tillbringa sin sista tid i Lundby där han avled. Han firas i Danmark som en stor nationalhjälte och i Lundby äras hans minne genom Foreningen Svend Gönge,

vilket är en vänförening till Cederborg Sällskapet. I sina källforskningar har Tor Flensmarck funnit att Göingehövdingen figurerar under olika namn och det var mycket ny och intressant information om denna person som kom auditoriet till del.

At holde sig opdateret...

På samme måde som et medlemskab af Foreningen Svend Gønge er gratis og frit, er der ganske gratis og let at blive informeret om arrangementer i Medborgerhuset i Lundby. Ved at give Jytte Høj Hammer din mail får du efterfølgende nyhedsbreve i din indbakke.

Gratis nyhedsbrev fra Medborgerhuset i Lundby
jyttehammer@gmail.com

Vi har set det før...

Vi er ikke blevet helt tossede, og vi ved ganske udmærket at vi har bragt nedenstående før. Dog vil vi endnu engang gøre opmærksom for denne spændende og yderst relevante våbensamling. Selvfølgelig er det altid spændende at tage på museum, f.eks. [Tøjhusmuseet](#) i København. Men der er også andre muligheder.

Egholm Museum

- en kanon oplevelse !

En samling af mere end 650 antikke og historiske skydevåben.

1

Museet

I 1990 tager ideen om Egholm Museum sin begyndelse. Museet rummer en helt unik samling af antikke våben fra 1600 tallet og frem til 2. verdenskrig.

Samlingen indeholder mange uerstattelige våben og museet er med til at formidle en viden om våbenhistorie gennem tiderne.

Museets store samling antikke våben er fremvist i flotte tidstypiske miljøer og er af stor kulturel værdi.

2

1940 – 1945

Et afsnit af udstillingen omhandler perioden fra 1940 – 1945. Her kan man opleve tyske, engelske og amerikanske soldaters hverdag i kamp.

Få et historisk spændende indblik i Danmarks frihedskamp, med bl.a. komplet udrustet nedkastningscontainere, og alt hvad der måtte høre besættelsestiden til.

3

Livgarden

Udstilling om den danske livgarde, livgarden til hest samt garderhusarene.

Jagtvåben

Museet udstiller også en samling af jagtvåben, som er brugt gennem tiderne

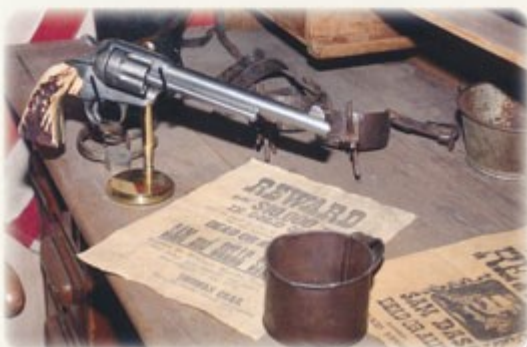

4

Western

Museet råder over en stor samling fra det vilde vesten. Her kan man bl.a. se våben, sporer og andet udstyr.

5

Åbningstider er fra 10.00 til 16.00 på flg. dage:
Fra 01.04 til 30.09: Alle søndage og torsdage.
Fra 15.06 til 15.08: Alle dage. (fre- og lørdage lukket)
Fra 01.10 til 31.03: 1. søndag i md. og alle torsdage.

Museet kan stille spise- og mødelokaler til rådighed.
Yderligere information, kan findes på vores hjemmeside: www.egholmslot.dk.

Museet er derudover åben efter aftale for grupper fra min. 15 personer. (også aften og weekend)

Museums entré priser:

Voksne: kr. 100,-

Børn: kr. 50,-

afteamark Foto: Preville Greve og Flemming Weisdorf

Egholm Museum • Trehøjevej 47 • 4070 Kirke Hyllinge
www.egholmslot.dk • egholmmuseum@gmail.com
Telefon 46 40 40 35

6

Husk det nu...

**Kom til
Gøngemarked 2015
i Lundby
15.-16. august**

Sydsjællands Kulturteater spiller "Kvinderend"

På Sydsjælland, nærmere bestemt Faksinge skov ved Bosei Idrætshøjskole vil man i år kunne fejre 100-året for kvindernes valgret sammen med de glade amatørskuespillere fra Sydsjællands Kulturteater.

Kvindernes ligeberettigelse som tema var ikke svært at vælge, dels fordi der nationalt i forvejen vil være fokus på jubilæet, dels fordi vi forvejen som udgangspunkt havde en skatkiste af gode gamle lokale historier, som Thomas Nielsen, Mern havde opsnuset forud for en teateropførelse i 1993 på Liljendal; men sandelig også fordi debatten om kønnenes ligeberettigelse vist aldrig bliver uaktuel..

De 100 år gamle optrin kommer ikke til at stå alene. Succesforfatteren Henning Petersen, som stod bag forrige års stykke på Petersværft har vi bedt om at sætte nogle af de gamle optrin ind i en ny og moderne kontekst. I denne moderne opsætning af "Kvinderend" opererer vi derfor i flere tider, idet rammen om det hele er tre unges eksamensforberedelse. De trækker netop emnet "Kvindernes ligeberettigelse", hvorefter historien så bliver rullet ud for øjnene af publikum, som får demonstreret både juridiske og moralske regler fra 1800.tallet. Skulle magt og myndighed tilgå den klogeste? eller bare den nærmeste mand? - Skulle kvindens frihed og ære afhænge af, om hun var gift?

Mange uretfærdigheder fra lokalarkivet vil rulle hen over scenen. Fra mejeriet i Allerslev vil vi have en prekær arvesituation, fra Præstø bliver vi vidne til løsladelse af en stakkels ung kvinde, som er straffet for at have ligget sit barn ihjel, et barn som byens købmand er far til uden at tage ansvar. Sædelighedsfejden bliver også taget op på det teoretiske plan ved et folkemøde på Brøderup Højskole, hvor både Ida Falbe-Hansen og Georg Brandes holder taler. Ved den lejlighed får publikum også en vaskeægte gymnastikpåvisning fra århundredskiftet. Flere af de store foregangskvinder, Mathilde Fibiger, Jutta Boisen-Møller og Astrid Stampe vil komme på banen. Spændende historiske optrin vil stå i kø i dette teaterstykke, og om de unge gymnasieelever vil klare sig godt eller skidt til eksamen, det er jo spørgsmålet.

Som et metalag igennem hele stykket ser vi blandt andre teaterdirektøren og suffløsen, som har deres hyr med at få det hele til at hænge sammen. Publikum vil forhåbentlig opleve de tre planer, der på forskellig vis krydser hinanden, som en uhøjtidelig og morsom form.

Sydsjællands Kulturteater vil igen underholde og fornøje, men også gerne sætte sig spor. Vi elsker at gøre historien forståelig.

Premiereforestillingen på Grundlovsdag d. 5.juni er kl 19.

De øvrige forestillinger d. 6.7.13. og

14.juni er kl.15.

En time før forestillingerne vil boderne være åbne for køb af mad og drikke.

Parkering vil foregå tæt på spillestedet ved Bosei. Medbring selv klapstol eller tæppe at sidde på.

Billetter af 100 kr. købes ved indgangen eller på Sj-billetten.

Børn under 18 år er gratis.

Sydsjællands Kulturteater spiller "Kvinderend"

Premiere 5. juni kl. 19

Spillested: udendørs v.Bosei, Præstø. Husk stol.

Spilles endvidere: 6., 7., 13. og 14 juni kl. 15

Boder åbner 1 time før forestilling.

kulturteater.dk

Entre: kr. 100. Børn og unge under 15 gratis entre.

Kort og godt—det kan nås endnu...